

HRONIKA NA EDNO PREDIZVESTENO NAPUSKANE

"These novels will give way, by and by, to diaries or autobiographies--captivating books, if only a man knew how to choose among what he calls his experiences that which is really his experience, and how to record truth truly."

Ralph Waldo Emerson

"Tezi romani postepenno shte otstypjat mjesto na dnevnici ili avtobiografii – mnogo uvlekatelni knigi, stiga samo chovek da znae kak da otbere sred onova, koeto naricha svoi prezhivjavanija, tova, koeto naistina e negovo prezhivjavane i kak pravdivo da otrazi istinata".

Ralf Uoldo Emersyn

PYRVA GLAVA

Trjabva da razkazha тази история, zashtoto vse oshte treperja i spja nespokojno, a ot ochite mi chesto potichat sylzi i kapjat na poda ili popivat v drehite mi i kolkoto i da si kazvam, che nishto mi njama, che moga da go preodoleja, che njama zashto az da stradam, nito da se sramuvam sled kato ne az, a drugi sa vinovni, mykata si ostava, ostava i sramyt ot ponesenoto unizhenie. I naj-veche osyznavaneto, che celijat mi profesionalen zhivot kato medicinska sestra – dori v naj-prijatnite mu momenti – e minal pod znaka na podchinenieto. Podchinenie godini nared pred po-vyзрастnite sestri zaradi opita im ili po-skoro zaradi ostrija im ezik, podchinenie pred starshata sestra na otdelenieto i po тази linija – pred glavnata sestra na bolnichnoto zavedenie, podchinenie pred redovite lekari v otdelenieto, a ottuk – pred zavezhdashtija otdelenie, pred zavezhdashtija katedra (njakolko otdelenija pod edno rykovodstvo), i naj-nakraja – pred glavnija lekar, kojto vprochem veche ne se naricha taka, sega titlata mu e izpylnitelen direktor. Nagore sigurno ima oshte jerarhichni stypala, no te sa tolkova visoko i daleche, gledani ot pozicijata, na kojato sym postavena az, obiknovenata medicinska sestra, che izglezhdat njakak si nerealni, nedosegaemi i dori malko strashni. Po-nisko ot men v profesionalnata jerarhicheska stylba stojat samo sanitarite. A naj-nisko – v osnovata na тази smazvashta piramida – sa pacientite, postypili na lechenie v bolnica. Vseki edin ot tjah izminava svoja sobstven pyt prez Dolinata na otchajaniето i nemalko stavat zhertva na nekadyrnost i greshki, no az za cjalata si 25-godishna praktika ne znam sluchaj pacient da e uspjatal da osydi

lekar. Nagledala sym se na bezsilna choveshka myka, naslushala sym se na lyzhi ot 16 godini nasam, otkakto rabotja v centyr po hemodializa, che skoro shte ima redovna bybrechna transplantacija i v nashata strana, zagubila sym mnogo prijateli sred nashite hemodializni bolni – vse hora kato vas i men – taka i neuspeli da syberat pari za transplantacija v chuzhbina ili pyk godini nared izprashтали kryvni probi za tykanna syvmestimost v naprazno ochakvane da gi izvikat za operacija v Sofija.

Iskam da razkazha kak sled dylgogodishna dobrosyvestna rabota v edno i syshto otdelenie izvednyzh bjah nabeljazana za izkupitelna zhertva i kak izpylnitelnijat direktor me zaplashi s disciplinarno nakazanie, vednaga shtom poluchi signala mi za opasnost ot zarazjavane na chuzhdi grazhdani s hepatit v nashata bolnica i kak, shtom shefovete vidjaha, che njamat osnovanie da me uvolnjat disciplinarno, me prinudiha sama da napusna. Oshte me izgarja spomenyt ot poslednija mi raboten den – 29 maj 2003 g. – kogato kolezhkite, doskoro uzhi moi prijatelki, mylchalivo me otbjagvaha, a predatelkite sred tjah napravo se podigravaha s men. Kogato starshata sestra me popita:

– Koe e po-vazhno, kazhi, da obsluzhim dobre chuzhdencite ili da gi vpisvame v razni zhurnali? V тази ludnica njama vreme za vsichko – a az j kazah:

– Ne razbirash li kakvo znachi tova? Zabravi li nashite v Libija? A ako mine proverka po dokumenti, točno tebe shte natopjat, shte te pozhertvat, povjarvaj mi! – i tja se razplaka.

Kogato zavezhdashtijat otdelenie se razkreshtja po men:

– Ti si naj-nekadyrnata sestra, da znaesh! Da ne si mislish, che si mnogo kadyrna? Zaminavaj si v kyshti, VEDNAGA! UVOLNENA SI! – a az rekoh:

– Njamam oshte pismena zapoved za uvolnenie, doc. Fonev, kato ja polucha, vednaga si trygvam!

I kogato d-r V. Fonev, zastanal na vratata na dializnata zala, prodylzhitelno vreme vikashe sys strashen glas po men:

– Kak ne te e sram, Ani? Tova, koeto vyrshish, e PRESTYPLENIE! Ako se razchue v chuzhbina, nashite v Libija shte gi obesjat! – i drugi takiva ili povtarjashe edno i syshto, a az tykmo izkljuchvah poslednata bolna v zalata, edna krotka vyzrastna zhenica, i mu otgovorih:

– Zashto men da me e sram?! Znaete li kak se naricha tova vasheto? Naricha se OPIT da me VYVLECHETE v prestyplenie!!! – a toj ne me ostavi i povishi ton:

– TI SI MISLISH, CHE GO PRAVISH ZA HUBAVO, NO SAMO SHTE STANE PO-LOSHO. SHTE ZAGAZISH ZDRAVO, POMNI MI DUMATA!

A pompata na aparata raboteshe i nablizhashe naj-kritichnijat moment pri izkljuchvaneto na bolnija, kogato edna sekunda otklonjavane na vnimaniето mozhe da e fatalno, i az go molja da spre za malko s obvinenijata:

– Ne sega, d-r Fonev, molja vi, prestanete, pochakajte da svyrsha s izkljuchvaneto! – a syshtevremenno uspokojavam bolnata: – Ne ni obrysh taj vnimanie, Ivanke, tova sa si nashi raboti, kato semejni karanici, nali znaesh?

I v momenta ronja sylzi ot unizhenie, kato si spomnjam. No reshih – shte pisha. Pouchitelna knizhka. Ako shte da reva prez cjaloto vreme, dokato sedja tuk, pred kompjutra, pak shte pisha.

Situacijata tozi den, vsyshtnost, beshe mnogo obyrykana. Tja sydyrzashe kakto elementi ot tragedija, taka i ot komedija ili, kakto se kazva literaturno – beshe tragikomichna. Komichnijat element idvashe ot tova, che nikoj ne si proiznasjashe replikite gladko kato po kniga, a byrkahme dumite i dobavjahme mnozhestvo drugi, kombinirani s neopisuemi zvuci, zhestove i dvizhenija, koito, ako bjaha zasneti i posle pusnati pri izkljuchen zvuk, biha razsmeli zritelite do sylzi. Ot vsichki naskachali sreshtu men tozi den naj-dobre se spravjashe d-r Vencislav Fonev, syshto dosta dobre – i doc. Konstantin Fonev, no edna kolezhka, po-mlada ot men, se izprobva v roljata na zlata svekyryva i napravo se provali. Provali se, zashtoto e vesela po dusha i vinagi shte ja pomnja shiroko usmihnata. Starshata sestra pyk izobshtu ne be v systojanie da se vkljuchi v “borbata”, a se predade bez boj i zaplaka. Prichinata za tova, spored men beshe, che doskoro vsichki bjahme chlenove na zadruzhen i zdrav kolektiv. Bjahme imali samo drebni sprechkvanija, no nikoga takava zloba ne se beshe ljala, nito bjahme zastavali tolkova strashno edin sreshtu drug. Edin sreshtu njakolko, po-tochno, dokato ostanalite malodushno mylchaha. Spomnjam si dumite na starshata sestra, predi da zaplache:

– Vinagi sym se opitvala da se otnasjam s horata taka, kakto sym iskala te da se otnasjat s men, razbirash li me? – pri koeto na men samata mi se doplaka.

A tragichnijat element idvashe ottam, che d-r V. Fonev prodylzhi da vika po men prez cjaloto vreme, dokato izkljuchvah poslednata bolna v zalata. Hubavo vreme i mjasto nameri, njama shtu. Vseki lekar mnogo dobre znae, che tova e edin ot naj-otgovornite momenti v rabotata na dializnata sestra. Pitam se dali pyk celta mu ne beshe da me dokara do emocionalen kolaps? Da zagubja kontrol ot obida, da zahvyrlja vsichko i da se razreva ili

da se raztreperja i da obytkam neshto, a v mojata rabota e dostatychno samo da ne uspeja da zashtipja kryvnata linija navreme, za da prichinja vyzdushna embolija na bolnija i po tozi nachin – fatalen kraj. Tozi den vsichki treskavo tyrseha nachin da me obvinjat v neshto i da se otyrvat ot men. Ako v rycete mi beshe zaginala тази болна, vnimanieto vednaga shteshe da se otkloni ot signala, kojto bjah podala predi sedmica, kym toku-shto izvyrshenoto ot men prestyplenie. Planyt na Fonev mladshi, kojto za shtastie ne usnja, kato nishto e mozhel da vkljuchva dori ubijstvo na bolen, samo i samo da byde spasena chestta na bashta mu – prof. Fonev, chiito dejstvija stanaha neposredstven povod za men da podam signala “Opasnost ot zarazjavane na chuzhdi grazhdani v bylgarska bolnica”.

Prof. Fonev e bivshijat zavezhdasht na nashata klinika, ot dve godini pensioner. Ima chastna praktika v kabinet izvyn nashata bolnica, no vse oshte ne e prekysnal vryzka sys staroto si rabotno mjasto. Ponjakoga se otbiva pri nas i ni pita vezhливо kak sme, kakvo pravim. Predpolagam, che redovno e tyrsen za konsultacii pri tezhki sluchai. Dvamata mu sinove rabotjat pri nas – edinijat e lekar (gorespomenatijat d-r Vencislav Fonev), a drugijat – inzhener (personalyt v hemodializa vkljuchva i tehniceshki lica, otgovarjashti za poddryzhkata na aparatite). Vremeto sjakash njama vlast nad prof. Fonev. Vinagi bodyr i shtastlivo zasmjan, s bezuprechen vynshen vid i s iziskani manieri, profesionalist ot visoka klasa, toj chesto e kanen na mezhdunarodni kongresi i ima mnogo prijateli i u nas, i po sveta. Prof. Fonev e ne samo zhelan i tyrsen kato uchastnik v mezhdunarodni izjavi, a i toj samijat e mnogo dobyr organizator, citiram – “... dobyr lider i predpriemach. Mislja, che moga da go nareka inovator”.[♦] I eto che tozi pyt predpriemacheskijat mu razmah se izrazi v blestjashto organizirane na dializno lechenie na chuzhdestranni pacienti v nasheto otdelenie. Syshtevremenno se dokaza i kato “inovator”, obeshtavajki pari “na ryka” na personala (dosega ne go beshe pravil) i po takyv nachin – za poreden pyt – vleze v roljata si na blagodetel.

Roljata na blagodetel vinagi e dopadala na prof. Fonev. Spomnjam si, kogato zapochvah rabota, edna ot pyrvite kljuki, kojato nauchih, beshe, che sekretarkata na otdelenieto – edna elegantna dylgokraka zhena – e ljubovnica na profesora. Tja zapochnala rabota kato sanitarka, no toj navreme zabeljazal, che sred drugite sanitarki – otrudeni zhenici ot okolnite sela – tja e

[♦] Citat ot diplomna rabota na N.V. za stepen magistryr po zdraven menidzhmynt na tema “Upravlenie na rabotni ekipi v [nashija] Centyr po hemodializa”, Katedra “Zdraven menidzhmynt”, MU - gr. Raven, 2000 g.

kato vylnisto papagalche sred obiknoveni domashni pernati. Verojatno se e vyzpolzval ot lichernite j problemi, porodeni ot neobmislen ranen brak s myzh grubijan i pijanica. Govoreha, che chesto ostavala da prenoshtuva v otdelenieto, ponjakoga zaedno s dyshterichkata si ot strah da se pribere u doma. Predstavjam si kak ja e uteshaval s naj-topli dumi i kak ja e pregryshtal uz h bashtinski – tozi navik si mu e ostanal i dosega – i kak nakraja tja edva li ne sama mu se e predlozhila kato otplata za vsichkite grizhi, koito e polozhil za neja. Tazi zhena, sega veche kym petdesette, vse oshte e sekretarka – mnogo dobra pri tova – no otdavna ne se radva na visochajshe profesorsko blagovolenie, zashtoto vremeto ne proshtava na nikogo – tja ostarja pred ochite mi, liceto j se pokri sys sitni brychici, kosata j oredja do pleshivost, a na sluzhebni praznenstva vse po-chesto zapochna da prekaljava s koncentratite. Syvsem zakonomerno, znachi, profesoryt ja zameni s edna mlada i ambiciozna lekarka. Tazi lekarka syshto mnogo sluchi s nego. Navleze v profesijata s byrzinata na shampion po byrzo bjagane i dokato kolegite j godini nared kretaha kato stari kostenurki, tja gi nadmina s lekota i se izdigna do stepen doktor na naukite, obirajki lavrite na slavata i zavistta.

Dve mladi sestri ot otdelenieto syshto shte pomnjat dylgo dobrinata na profesora i to, v interes na istinata, ne po ljubovni prichini. Tjah toj uredi na rabota v chuzhbina s pomoshhta na svoj prijatel – sobstvenik na chastna klinika v gryckata chast na Kipyrr. Vsyshtnost ednata ot tjah se vurna sled pomalko ot godina s vlosheno zdravoslovno systojanie, zashtoto beshe rabotila po 12 chasa vseki delnichen den, vkljuchitelno i v sybota, za da si zaraboti chestno trojnata v sravnenie s tuka zaplata. Zatova pyk drugata izvadi neverojatnija kysmet da sreshtne ljubovta tochno na ostrova na Afrodita i zamina sys sypruga si za drug ostrov – Albion. Malko sled vremeto, kogato dve mladi kolezhki zaminaha za Kipyrr, edin den profesoryt me izvika v kabineta si i sled razmjana na zadylzhitelnite ljubeznosti, pridruzheni s rykostiskane, pri koeto toj obhvana rykata mi s dve svoi ryce – mnogo meki i prijatni, da si priznaja – mi predlozhi da me napravi starsha sestra v onazi syshtata chastna klinika na negovija prijatel, kipyrrskija gryk. Otkazah mu pod predlog, che iskam pyrvo da zavyrsha obrazovaniето si.

– Zadochno li sledvash? – popita me toj.

– Da, zadochno – otgovorih mu az.

– A v kakva specialnost si, ako ne e tajna? – i se zasmja s charovnata si usmivka na CHaushesku.

– Anglijska filologija.

– Ou, – protochi angloidno toj, – English studies! I'm glad to hear that. My congratulations!

I nie se razdelihme v diplomatično uchtivi odnosenija, kakvito bjahme poddyrzjali godini nared sled onazi vecher. Onazi vecher e fraza, dylboko zapechatala se v moeto syznanie i svyrzana s vecherta, kogato izprashtahme bivshija shef v pensija. Za nego si spomnjam samo hubavi neshta, zashtoto i da e vjarno, che beshe malko pedant i vyzbaven v dvizhenijata i govora si, po negovo vreme naistina imashe red v otdelenieto. Toj beshe lekar bez titli, ot starata shkola – spokoien, umeren i siguren v dejstvijata si. Ne tyrpeshe da mu se protivorechi, no go praveshe njakak vyzpytano, bez da obizhda podchinenite si i točno taka, kakto za nikyde sjakash ne byrzashe, vinagi si svyrshvashe rabotata – i vizitacija minavashe naj-obstojno po bolnichnite stai, i administrativnite si zadylzhenija izpylnjavashe. Po negovo vreme podgotvjahme sterilni kompresi za obsluzhvane na vsichki hemodializni bolni. Postavjahme 10 marli, instrument i chift rykavici v tymno-zeleno kvadratno parche plat, specialno ushito za celta, i zagyvahme vsichko zaedno kato bebence v peleni. Taka se poluchavashe edin kompres. Pravehme desетки takiva vseki den, narezhdahme gi ne mnogo plytno v metalen baraban – tova e krygyl syd za sterilizacija – i gi izprashtahme v “Sterilna baza” v podzemnija etazh na bolnicata, kydeto se obrabotvaha na para pod naljagane pri temperatura nad 100 gradusa.

Bolnite i personalyt po negovo vreme se izsledvaha na vseki tri meseca za hepatit i sifilis. Na njakoj mozhe da mu vidi smeshno, no v nasheto otdelenie riskyt ot takiva bolesti e mnogo goljam, ponezhe se raboti s kryv i kryvni produkti, zatova trjabva da ni kontrolirat periodichno podobno na publichen dom. Otdelenieto togava razpolagashe s predostatychno charshafi, noshtnici, pizhami, s kupishta rykavici i marli, s pamuk v najlonovi opakovki ot naj-golemite i vyrhu vseki dializen aparat imashe po tri instrumenta, ne po edin kato sega, a bolnite poluchavaha pyrvo, vtoro i tretio na objad i vtoro pljus desert na vecherja, kato se hraneha v stolova s beli pokrivki i polzvaha osigureni ot bolnicata panici, chinii, vilici i lyzhici. Tova naistina sa vse drebni neshta, no kojto e rabotil v bolnica znae mnogo dobre kakvo oznachava da priemesh bolen i vmesto da go nastanish na chisto zastlano leglo, da mu objasnjavash, che se nalaga sam ili s pomoshhta na svoi blizki da postila sobstven charshaf vyrhu grozno ogolenata okysana kozha, v kojato e obvit matrakyt, a posle da njama kyde da se izkype – nito pri postypvaneto, nito po-kysno, zashtoto topla voda rjadko puskat, a i da pusnat, dushovete ot godini styrchat kato kokicheta bez cvjat, zashtoto koj znae kyde sa zagubili razpryskvatelite si, i naj-setne da ne mozheshe da mu predlozhish da se preobleche v chista noshtnica ili pizhama, zashtoto prosto njama.

Njama! Poslednoto se otnasja naj-veche za bednite horica ot selata, povecheto ot koito prekarvat i dnite i noshtite si oblecheni v drehite, s koito sa doshli pyrvija den – zamyrseni, izpoteni i vmirisani. Ot dylgi godini nasam priemaneto stava s podrobni instrukcii kakvo trjabva da si nosi chovek, kato naprimer: posuda i pribori za hranene (a po podrazbirane i samata hrana, osven ako ne gi zadovoljava edna rjadka supa na objad i edin byrkoch s neopredelen vid za vecherja), pizhama ili noshtnica, charshafi, pamuk, marli, spirt, rivanol, levkoplast i taka natatyk, kakvoto se nalozhi oshte v procesa na lechenie – sprej za pryskane na operativni rani, neobhodimi tabletni ili ampulni formi, lipsvashti v bolnichnata apteka i pr. i pr. A prez zimata kym spisyka ot neshta, koito bolnijat trjabva da nosi ot kyshti, se pribavja i pechkata za otoplenie. Inache trjabva da mryzne.

Predi 15-tina godini imahme, znachi, dosta po-dobri uslovija za rabota. Posle obache vsichko zapochna da izchezva po njakakyv neobjasnim nachin. Pyrvo izcheznaha nakrajnicite na dushovete i drugi takiva drebolii, kakvito posle vizhdahme da se prodavat na bitaka, posle stanaha kyt marlite, pamukyt, rykavicite, po edno vreme svyrshiha charshafite, a posle misteriozno se izgubi i cjala pompa za aspiracija na zadushavasht se ot sekretu bolen, ta se nalozhi da vzemem nazaem ot drugo otdelenie za pred komisijata po akreditacija. Sprjaha da ni davat prestilki i obuvki, sprjaha da ni davat bezplatni kuponi za sluzhebniya stol. I taka vse nadolu i nadolu. V syshtoto vreme lekarite zapochnaha da izlizat vse po-chesto v chuzhbina – na kongresi, seminari i konferencii – edin v Germanija, drug v SASHT, treti v Avstralija. Kato se vryshtaha, podarjavaha na sestrite po edna himikalka s firmen nadpis na njakoja farmacevtichna kompanija. S godinite tova se prevyrna v mila nasha tradicija. Edin pyt se osmelih da popitam otkyde ima pari za lekarite da obikaljat sveta, sled kato njama elementarni neshta za bolnite. Otkovorih mi, che tova sa dve razlichni pera. I dosega ne mi e jasno koj i kak razpredelja perata. A kogato napraviha akreditacijata na vsichki bolnici v stranata, gordo objaviha, che nashata e pet-zvezdna.

– Vsichki znaete, che imame izvestni zatrudnenija – kazaha ni shefovete v tozi zvezden mig, – njama zashto da se lyzhem, no sega veche kym nashata bolnica shte potekat mnogo pari i naistina shte stanem pet zvezdi, zatova potrajte oshte malko.

I nie si zatrajahme, kakvo drugo da pravim. I bez tova tolkova vreme si bjahme trajali, napravo si ni beshe stanalo veche navik. No vremeto minavashe, a pari vse ne idvaha.